

Jihoaamerická zakucelka velkokvětá se v současné době šíří Evropou, autor: Mark A. Garland, USDA-NRCS PLANTS Database

System včasného varování na stránkách AOPK ČR o invazních druzích

Tomáš Görner

Kromě „tradičních“ invazních druhů (bolševník velkolepý, křídlatky, mýval severní, nepůvodní druhy raků) se u nás každým rokem objevují další nové druhy, u kterých je riziko, že se po určité době stanou trvalou součástí naší krajiny a budeme tak nuceni vynakládat nemalé prostředky na potlačení jejich šíření.

Nejjednodušším bojem proti nově se šířícím invazním druhům je jejich brzké odhalení a rychlé zakročení proti jejich rozšiřování. Důležité je přitom povědomí široké veřejnosti o existenci a vzhledu těchto druhů a zároveň možnost podat zprávu o jejich nález. To je nyní možné nalézt na webu AOPK ČR o invazních druzích.

Začátkem tohoto roku byl spuštěn nový web <http://invaznidruhy.nature.cz> jako podstránka hlavního webu AOPK ČR. Lze zde dohledat informace o právních předpisech zahrnujících problematiku geograficky nepůvodních a invazních druhů v ČR, dále sem bylo vybráno 20 nejvýznamnějších invazních druhů rostlin a 7 druhů živočichů, u kterých je uveden jejich stručný popis – ekologie a biologie druhu,

rozšíření ve světě i v ČR, analýza rizika, doporučený management a odkazy. Tento text se zobrazuje v kartě daného druhu v nálezové databázi AOPK ČR, se kterou jsou stránky propojeny. Proto je znázorněna i mapa výskytu podle záznamů v nálezové databázi. Uživatelé si na stránkách o invazních druzích také mohou přečíst informace o proběhlých či probíhajících projektech na mapování a likvidaci invazních

druhů, stáhnout metodiky k jejich likvidaci a stručně se seznámit s tím, jak se zachovat v případě nálezů či likvidace některého z těchto druhů. Sekce Odkazy obsahuje seznamy nepůvodních a invazních druhů u nás, některé z významných publikací a kontakty na organizace a instituce, které se zabývají touto problematikou u nás i v Evropě (včetně mezinárodních databází invazních druhů).

Novinkou webu je systém včasného varování (<http://invaznidruhy.nature.cz/vcasne-varovani>), který se již stává standardem v boji proti invazním druhům v řadě evropských států (např. Belgie – systém Harmonia: <http://ias.biodiversity.be>; Irsko – National Biodiversity Data Centre: <http://invasives.biodiversityireland.ie>; Velká Británie – Non-Native Species Secretariat: <http://www.nonnativespecies.org>). Principem těchto „species alerts“ je upozorňovat na blížící se nové invazní druhy do dané oblasti, informovat o nich nejen zainteresované instituce a organizace, ale i širokou veřejnost a umožnit každému zapojit se do odhalování počínajícího výskytu daného druhu. Na systém varování navazuje tzv. rychlá reakce, kdy kompetentní subjekt nalezený nový druh co nejrychleji zlikviduje nebo alespoň eliminuje jeho další šíření. Tento postup je suverénně nejúčinnější a finančně nejméně náročný v porovnání s likvidací již naturalizovaných druhů – například náklady na likvidaci bolševníku velkolepého se ročně pohybují kolem 2,5 mil Kč (průměrné roční výdaje z programů OPŽP, PPK, POPFK a z krajských úřadů z období 2001–2010), a to jde jen o potlačování výskytu v nejvíce postižených oblastech.

Systém včasného varování na webu AOPK ČR zatím zkušebně obsahuje dva druhy, postupně budou přidávány další. Pomocníkem při výběru byl návrh seznamů druhů vyžadujících zvláštní přístup, který je výstupem studie zadané MŽP a byl sestaven pracovníky Oddělení ekologie invazí Botanického ústavu AV ČR ve spolupráci s dalšími institucemi. Zde je obsažen i tzv. varovný seznam druhů – takových, které jsou u nás zastoupeny pouze v malé míře nebo sem ještě nedoputovaly, ale podle jejich chování v okolních státech lze očekávat, že se k nám v dohledné době dostanou a jejich invazní potenciál je poměrně značný. Dalším kritériem výběru do systému včasného varování je snadná identifikace druhu – aby byl lehce rozpoznatelný na základě několika typických znaků a aby jej tak mohl v přírodě rozpoznat každý.

Rostlinné druhy v systému včasného varování zastupuje zakucelka velkokvětá (*Ludwigia grandiflora*). Vodní rostlina původem z Jižní Ameriky se díky nápadně žlutým květům stala od poloviny 19. století oblíbeným okrasným druhem v jižní Francii. Odtud se v posledních 40 letech začala volně šířit do okolních zemí,

před čtyřmi lety byl její výskyt zaznamenán i ve volné přírodě Dolního Saska v severozápadním Německu (Nehring, Kolthoff 2011). Není tedy nereálné, že by se nemohla v dohledné době objevit i u nás. Z živočichů byl vybrán také vodní druh – tzv. mramorový rak (*Procambarus fallax* f. *virginalis*), pojmenovaný podle své zřetelné barevné kresby. Pochází se Severní Ameriky, forma *virginalis* se vyvinula až v akvaristických chovech v Evropě. Nebezpečí druhu spočívá ve schopnosti partenogenetického rozmnožování – tj. z neoplozených vajíček se rodí samice geneticky shodné s matkou. Pro založení životaschopné populace tak stačí jen jeden jedinec. V posledních 5 letech byl jeho výskyt v přírodě zaznamenán na 10 místech v různých částech Německa, jedna lokalita byla odhalena také na západním Slovensku (Chucholl, Morawetz, Gross 2012).

Více o popisu druhů (včetně fotografií a zvýraznění hlavních znaků k identifikaci), jejich šíření a analýze rizika je popsáno ve volně stažitelných informačních letácích ve formátu pdf na stránce systému včasného varování. Zde je zároveň uvedeno, že každý, kdo by se v přírodě setkal s těmito druhy (nebo měl podezření,

že se o ně jedná), velmi pomůže tím, že o tom podá zprávu (plně postačuje lokalizace a fotografie jedince) na: invaznidruhy@nature.cz. Jakékoliv informace o výskytu těchto druhů jsou velmi cenné a s účastí široké veřejnosti silně vzrůstá šance na jejich rychlé odhalení v přírodě a následnou eliminaci, případně zpomalení šíření. Ihned po obdržení nálezového záznamu budou informovány příslušné orgány a instituce, které odpovídajícím způsobem zakročí.

Postupně budou do systému včasného varování přidávány další druhy; kritériem pro jejich výběr se s největší pravděpodobností stane obsah chystaného Nařízení EU o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů (v dubnu bylo schváleno Evropským parlamentem, nyní bude schvalovat Rada EU). Podle něj bude v rámci EU vytvořen seznam invazních nepůvodních druhů s významným dopadem pro Unii. Jednotlivé členské státy budou mít za povinnost zřídit nad uvedenými druhy systém dohledu, do kterého budou zaznamenávány údaje o jejich výskytu.

Autor pracuje v AOPK ČR, oddělení obecné ochrany přírody

Na potlačení bolševníka velkolepého se každoročně vynakládají nemalé prostředky. Foto: Jan Pergl

Literatura
→ Chucholl Ch., Morawetz K., Gross H. (2012). The clones are coming – strong increase in Marmorkrebs (*Procambarus fallax* f. *virginalis*) records from Europe. *Aquatic Invasions* 7 (4): 511–519.
→ Nehring S., Kolthoff D. (2011). The invasive water primrose *Ludwigia grandiflora* in Germany: First record and ecological risk assessment. *Aquatic Invasions* 6(1): 83–89.